

Mánudaginn 23. júní 1997.

Nr. 244/1997.

Ákærvaldið(Bragi Steinarsson vararíkissaksóknari)
gegn**Connie Jean Hanes og****Donald Hanes**

(Ragnar Tómas Arnason hdl.)

Kærumál. Framsal. Ómerking. Heimvísun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Gunnlaugur Claessen og Pétur Kr. Hafstein.

Varnaraðilar skutu málinu til Hæstaréttar með kæru 6. júní 1997, sem barst réttinum ásamt kærumálgögnum 9. sama mánaðar. Kærður er úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur 3. júní 1997, þar sem komist var að þeirri niðurstöðu, að fullnægt væri lagaskilyrðum, til að framselja mætti varnaraðila til Bandaríkjanna. Kæruheimild er í 142. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála, sbr. 24. gr. laga nr. 13/1984 um framsal sakamanna og aðra aðstoð í sakamálum. Krefjast varnaraðilar þess aðallega, að hinn kærði úrskurður verði ómerktur og málinu vísað til héraðsdóms til löglegrar meðferðar og uppkvaðningar úrskurðar að nýju. Til vara krefjast þau, að úrskurður héraðsdóms verði felldur úr gildi og dæmt, að lagaskilyrðum sé ekki fullnægt til að verða við beiðni bandarískra stjórnvalda um, að þau verði framseld til Bandaríkjanna.

Þá er krafist málsvarnarlauna úr ríkissjóði.

Sóknaraðili krefst staðfestingar hins kærða úrskurðar.

Til stuðnings aðalkröfu sinni vísa varnaraðilar til þess, að fyrir héraðsdómi hafi þau borið fyrir sig, að mannúðarástæður mæltu gegn framsali. Ætti það að minnsta kosti við að svo stöddu, þar til fullreynt væri, að önnur og vægari úrræði kæmu ekki til greina. Við framsal yrðu þau flutt til Arizona-ríkis í Bandaríkjunum, þar sem dæmt yrði í máli, sem handhafi ákærvalds í ríkinu hefði höfðað gegn þeim. Væri hætt við, að flutningi þeirra þangað yrði hagað með ómannúðlegum og vanvirðandi hætti. Hið sama ætti við um meðferð og vistun, sem biði þeirra í fangelsi í Maricopa-sýslu í Ari-

zona, á meðan refsímálið væri óútkljáð og ef til óskilorðsbundinnar fangelsisvistunar kæmi. Um þetta hafi fyrir héraðsdómi verið vísað til nánar tilgreindra ákvæða íslensku stjórnarskrárinnar og annarra laga, sem veiti vernd fyrir slíkri meðferð. Héraðsdómari hafi hins vegar í úrskurði sínum hvorki lýst málatilbúnaði varnaraðila né sé þar að finna efnislega umfjöllun um þær varnir, sem teflt hafi verið fram gegn kröfu um framsal.

Samkvæmt 135. gr. laga nr. 19/1991 skal í dómi greina röksemdir dómara fyrir niðurstöðu máls. Í hinum kærða úrskurði er engin rökstudd afstaða tekin til þeirra meginástæðna, sem varnaraðilar bera fyrir sig í málinu gegn kröfu sóknaraðila. Samkvæmt tilvitnaðri lagagrein og þeim meginreglum, sem ákvæðið er reist á, hefur málið því ekki hlotið lögmæta úrlausn fyrir héraðsdómi. Þer samkvæmt því að ómerkja hinn kærða úrskurð um annað en málsvarnarlaun og leggja fyrir héraðsdómara að taka málið til efnismeðferðar að nýju.

Með vísan til 2. mgr. 16. gr. laga nr. 13/1984 verða verjanda varnaraðila ákveðin málsvarnarlaun úr ríkissjóði, svo sem í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Hinn kærði úrskurður er ómerktur um annað en málsvarnarlaun. Lagt er fyrir héraðsdómara að taka málið til efnismeðferðar og úrlausnar að nýju.

Málsvarnarlaun skipaðs verjanda varnaraðila, Ragnars Tómasar Árnasonar héraðsdómslögmanns, 70.000 krónur, greiðist úr ríkissjóði.

Úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur 3. júní 1997.

Ár 1997, þriðjudaginn 3. júní, er á dómþingi Héraðsdóms Reykjavíkur, sem haldið er í Dómhúsinu við Lækjartorg af Ingibjörgu Benediktsdóttur héraðsdómara, kveðinn upp úrskurður í framsalsmálinu nr. Ö-3/1997: Krafa Connie Jean Hanes og Donalds Hanes um úrskurð um, hvort skilyrðum laga sé fullnægt til framsals þeirra, en málið var tekið til úrskurðar 15. maí sl.

Málavextir eru þeir, að með bréfi bandaríska sendiráðsins á Íslandi 4. mars sl. til utanríkisráðuneytis Íslands var þess óskað, að varnaraðilar, Connie Jean Hanes, fædd í Missouri, Bandaríkjunum, 16. nóvember 1945, og Donald Hanes, fæddur í Melrose Park, Illinois, Bandaríkjunum, 22. maí

1950, nú búsett að Borgarholtsbraut 72, Kópavogi, verði framseld til Bandaríkjanna vegna refsímáls, sem höfðað hefur verið á hendur þeim í Maricopa, Arizona-ríki, vegna ætlaðs refsiverðs brots þeirra vegna flutnings þeirra á barninu Zenith Elaine Helton frá Bandaríkjunum til Íslands. Með úrskurði Héraðsdóms Reykjaness 20. janúar sl. var Rannsóknarlögreglu ríkisins heimilað að taka barnið úr umsjá varnaraðila, og var því komið fyrir til bráðabirgða hjá barnaverndaryfirvöldum í Kópavogi. Premur dögum síðar var barnið afhent samkvæmt ákvörðun dómsmálaráðuneytis starfslíði bandaríska sendiráðsins í Reykjavík, og fór móðir þess af landinu með barnið í kjölfar þess. Með framangreindu bréfi bandaríska sendiráðsins voru meðal annars beiðnir ríkisstjórans í Arizona-ríki í Bandaríkjunum 24. janúar sl. og fulltrúa saksóknara Maricopa-sýslu sama dag um, að varnaraðilar yrðu framseld. Gögn þessi eru staðfest með innsigli og undirskrift utanríkisráðherra Bandaríkjanna, Madeleine K. Albright. Ríkissaksóknara barst málið með bréfi dómsmálaráðuneytis 14. mars sl., og sendi hann það Rannsóknarlögreglu ríkisins og fór þess meðal annars á leit, að fram færi nauðsynleg rannsókn samkvæmt 2. mgr. 13. gr., sbr. 1. mgr. 14. gr. laga nr. 13/1984 um framsal sakamanna og aðra aðstoð í sakamálum. Var varnaraðilum kynnt framsalskrafan hjá rannsóknarlögreglu 26. mars sl.

Í skýrslum varnaraðila hjá rannsóknarlögreglu 1. apríl sl. kröfðust þau úrskurðar Héraðsdóms Reykjavíkur um það, hvort lagaskilyrði væru um framsal þeirra. Ríkissaksóknari sendi dóminum málið með bréfi 9. apríl sl. og krafðist þess jafnframt, að dómurinn úrskurðaði, að varnaraðilum yrði bannað á tilteknu tímabili að fara úr lögsagnarumdæmi lögreglustjórans í Reykjavík, sýslumannsins í Kópavogi og sýslumannsins í Hafnarfirði, uns úr því yrði skorið, hvort framsal skyldi fram fara, og uns það yrði framkvæmt, yrði það heimilað. Dómarinn fékk málið til meðferðar 16. apríl sl., og var það þingfest 22. sama mánaðar. Með ákvörðun dómsins 23. apríl sl. var kröfu um bann við för þeirra úr framangreindum lögsagnarumdæmum hafnað. Er því nú til úrlausnar, hvort um sé að ræða skilyrði laga nr. 13/1984 til framsals varnaraðila, sbr. 14. gr. laganna, en þar kemur fram, að sá, sem óskast framseldur, geti krafist úrskurðar héraðsdóms í Reykjavík um, hvort skilyrði laga séu fyrir framsali.

Tvær framsalsbeiðnir bárust frá bandarískum stjórnvöldum um framsal hvors varnaraðila um sig, en ekki var ágreiningur um það, að fjallað yrði um þær samhliða. Í beiðnunum kemur fram, að þær eru reistar á samningi um framsal sakamanna til Bandaríkjanna og Danmerkur frá 6. janúar 1902 og viðbótarsamningi um sama efni milli sömu aðila frá 6. nóvember 1905. Verjandi varnaraðila hefur meðal annars skírskotað til þess, að skilyrði séu ekki til framsals varnaraðila, þar sem beiðnin sé reist á samningunum, en

ekki lögum nr. 13/1984. Ákvæði samninganna eigi hér ekki við, þar sem brot varnaraðila falli ekki undir þau brot, sem þeir taki til. Í 1. gr. 1. nr. 13/1984 segir, að þann, sem í erlendu ríki er grunaður, ákærður eða dæmdur fyrir refsiverðan verknað, sé heimilt að framselja samkvæmt lögnum. Ekki verður á það fallist með verjanda varnaraðila, að þar sem beiðni bandarískra stjórnvalda byggist á samningunum, séu ekki lagaskilyrði til framsals þeirra, enda er ljóst eftir 3. mgr. 25. gr. laga nr. 13/1984, að framsal og önnur aðstoð í sakamálum er heimil samkvæmt þeim lögum, þótt ekki sé það skylt samkvæmt samningi Íslands við önnur ríki. Án tillits til laganna getur framsal orðið í þeim mæli, sem Ísland hefur skyldu til samkvæmt samningum, gerðum fyrir gildistöku laganna, við önnur ríki, sbr. 2. mgr. 25. gr. Kemur því hér fyrst til álita, hvort heimilt sé samkvæmt lögum nr. 13/1984 að framselja varnaraðila, áður en tekin er afstaða til þess, hvort það sé heimilt eða skylt eftir samningunum um framsal sakamanna til Bandaríkjanna og Danmerkur frá 1902 og 1905, sem birtir voru í C-deild Stjórnartíðinda með auglýsingu utanríkisráðuneytisins 1. september 1964.

Af gögnum málsins er ljóst, að Kelly Helton, móður telpunnar Zenith Elaine Helton, var með úrskurði Superior Court í Utah 24. janúar 1995 veitt óskoruð forsjá telpunnar, en fram að því hafði telpa að mestu verið hjá varnaraðilum. Kröfu varnaraðila um, að réttaráhrifum dómsins yrði frestað, var hafnað með úrskurði 17. mars sama ár. Af hálfu varnaraðila er fram komið, að þau fengu umgengnisrétt nokkrar klukkustundir á viku, og þar sem þau sáu fram á margra ára áfrýjunarmedferð málsins og álitu, að barnið væri ekki í góðum höndum, tóku þau til þess örþrifaráðs að fara með barnið úr landi um miðjan október 1995 og hingað til lands 30. sama mánaðar. Hér hafa þau dvalist upp frá því.

Gefin var út alþjóðleg handtökuskipun á hendur varnaraðilum af ákærvaldinu í Maricopa-sýslu, Arizona, 26. október 1995 vegna ætlaðra brota gegn lögum Arizona-ríkis, þar sem þeim hefur verið gefið að sök að hafa brotið „custodial interference“, sem flokkað er undir svokallað „class 3 felony“, og enn fremur var gefin út á hendur þeim alþjóðleg handtökuskipun 18. desember 1995 vegna ólöglegs flóttas til að komast undan málsókn. Handtökuskipunir þessar fylgdu gögnum bandarískra stjórnvalda til íslenskra yfirvalda, en af þeim má meðal annars sjá, að málið er komið fyrir dómstól í Maricopa-sýslu í Arizona, þar sem gefin var út ákæra á hendur þeim 14. janúar sl. fyrir framangreint brot, „custodial interference“. Eru þau sökuð um brot gegn greinum 13-1302, 13-701, 13-702 og 13-801 á „Arizona Revised Statutes“ með því að hafa vitað eða haft ástæðu til að vita, að þau höfðu engan lagalegan rétt til að taka eða halda frá löglegri forsjá barninu Zenith Helton, barni, sem er undir

18 ára aldri og yfirvöld hafa falið í forsjá Kelly Helton. Gögn, er þetta varða, fylgja málinu svo og framangreind ákvæði laga.

Með símskeyti alríkislögreglunnar í Phoenix, Arizona, 17. janúar sl. til Interpol á Íslandi var þess óskað, að lögregluþyrirvöld á Íslandi hlutuðust til um handtöku varnaraðila á grundvelli framangreindrar handtökuskipunar vegna ætlaðra brota þeirra. Með úrskurði Héraðsdóms Reykjaness 21. janúar sl. var þeim meinuð för úr tilteknum umdæmum hér á landi fram til 5. febrúar sl. Sá úrskurður var ekki framlengdur.

Eins og að framan er rakið, hafa varnaraðilar verið ákærð fyrir brotið „custodial interference“, 13-1302 grein framangreindra laga, sem flokkað er samkvæmt því ákvæði undir svokallað „class 3 felony“. Slík brot varða eftir grein 13-702 að lágmarki tveggja og hálfis árs fangelsi, en að hámarki sjö ára fangelsi. Samkvæmt 3. gr. laga nr. 13/1984 er framsal manns því aðeins heimilt, ef verknaður eða sambærilegur verknaður getur varðað fangelsi í meira en eitt ár samkvæmt íslenskum lögum. Ljóst er, að hvorki er í almennum hegningarlögum nr. 19/1940 né annarri íslenskri refsilöggjöf ákvæði með sömu verknaðarlýsingu og ákvæði 13-1302 um „custodial interference“, en ákvæði 193. gr. almennra hegningarlaga er efnislega sambærilegt, en eftir því getur það varðað allt að sextán ára fangelsi að svipta „foreldra eða aðra rétta aðila valdi eða umsjá yfir barni, sem ósjálfráða er fyrir æsku sakir“. Ljóst er af gögnum málsins og öðru því, sem rakið hefur verið, að önnur skilyrði laganna standa framsali ekki í vegi. Með vísan til alls þess, sem að framan getur, þykir vera um að ræða skilyrði laga nr. 13/1982 um framsal sakamanna og aðra aðstoð í sakamáli um framsal varnaraðila, Connie Jean Hanes og Donalds Hanes.

Eftir þessum úrslitum verður ekki tekin afstaða til þess, hvort heimilt sé eða skylt að framselja varnaraðila eftir samningunum um framsal sakamanna til Bandaríkjanna og Danmerkur frá 1902 og 1905.

Með vísan til 2. mgr. 16. gr. laga nr. 13/1984 skulu málsvarnarlaun skipaðs verjanda þeirra, Ragnars Tómasar Árnasonar héraðsdómslögmanns, 250.000 krónur, greidd úr ríkissjóði.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Fullnægt er lagaskilyrðum til framsals Connie Jean Hanes, fæddrar í Missouri, Bandaríkjunum, 16. nóvember 1945, og Donalds Hanes, fædds í Melrose Park, Illinois, Bandaríkjunum, 22. maí 1950, nú búsettra að Borgarholtsbraut 72, Kópavogi.

Málsvarnarlaun skipaðs verjanda þeirra, Ragnars Tómasar Árnasonar héraðsdómslögmanns, 250.000 krónur, greiðast úr ríkissjóði.